

Tady je Matej Skalický a tohle je Vinohradská 12.

Odvezlí je, uneslí je, ukradlí je, říkajte tomu, jak chcete, děti jako válečná kořist, nejen pro Rusi, ale už dávno dřív pro nazisty.

Dnes vyprávět nově objevený příběh z roku 1942, vypátralá ho Pavla Plachá, historička z ústavu pro studium totalitvých režimů.

Dnes je středa 12. července.

Dobrý den, vítejte ve Vinohradské 12.

Dobrý den.

Vy jste vypátrala příběh jedné rodiny, které němci vzali tětí na převýchovu do Německa za druhé světové války.

A tohle období v našich dějinách není úplně moc dobře zmapované o to zajímavější je, že ten příběh teď máme k dispozici a můžeme ho odvyprávět.

Řekněte ale na začátek, kde jste na něj narazila.

Tak mě k nalezení toho příběhu pomohla vlastně náhoda.

My jsme připravovali válečné číslo paměti a dějin, což je revý, které vydává náš ústav.

A přitom jsme dohledávali dokumenty, které nebo respektive fotografie, které bychom mohli do toho časopisu dát.

V archivu České tiskové kanceláře jsem narazila na fotky z roku 1947, kdy se fotili děti, které se vrátili v tomto roce z Německa,

kteřé byly nalezeny v Německu a vlastně hromadným transportem přijeli na hlavní nádraží v Praze.

A mezi těmi fotkami byla i fotografie, která měla popisek Chlapec z Nebahov.

A myslím, že tam ještě bylo i to jméno kolér.

A já jsem řešila, jestli se dá ten chlapec ještě dneska najít, že by vlastně podle věku by ještě mohl žít.

A napsala jsem do Prachatického archivu, protože Nebahovi leží kousek od Prachatic

a stala se úplně uvěřitelná náhoda, kde mi pani archivárka volala, že to je její souset.

No a ten příběh kolerů ten je moc zajímavý.

Vy jste ho začáros pletat tím, že jste našla k tomu dokumenty jako v archivu nebo vám čestě z vyprávění všechno?

Já jsem vlastně vycházela z toho, že se jedná ochlapce, který se dostal do Německa na Prévíchovou a vrátil se potom po válce a víc jsem v podstatě nevěděla.

A právě přes pani archivárku, Voschahlíkovou, z Prachatic, jsem se dozvěděla, že skutečně to tak.

A ty podrobnosti jsme se pak nechali na rozhovor.

Jela jsem za panem kolerem do Nebahov, kde on ještě částečně v letných měsících pobývá a natočila jsem s ním rozhovor, ze která hopak celý ten příběh vyplnul.

A jaký ten příběh byl? Nebo jaký ten příběh je? Kdo byly kolerovy?

No, ten příběh je neobyčejně zajímavý.

Kolerovy byla vlastně celkem obyčejná rodina z Nebahov v Prachatic. Měli malé hospodářství.

Manželé kolerovy byly možná trošku atypičtí tím, že byly smíšené manželství.

To znamená, že maminka, nebo ta pani kolerová, byla češka.

Pan koler byl částečně němec.

Hospodařili v Nebahovech vychovávali společně pět dětí.

Žili, řekla bych, podstatě obyčejným životem, politicky se nějak neangažovali,

ale problém nastal právě v době nacistické okupace,

kdy ještě vlastně po příchodu Němců po vzniku protektorátu

se pan koler kvůli svému částečně německému původu přihlásil jako němec.
Tím pádem získal německou státní příslušnost
a rodina byla považována za německou.
Na životě té rodiny se ale v podstatě nic neměnilo.
Oni žili dál tak jako dříve, mluvili doma česky,
vychovávali své děti tak jak byly zvyklí,
ale v rámci té vesnice byl vyvíjen na pana kolerej,
jakož to na němce tlak, aby se více politicky angažoval.
Udejně na něj tlačil šef místní NSDAP,
aby se dalk četníkům německým, což on odmítl
a jako pomstu zařídil potom tenhle šef NSDAP,
jen místní buňky, aby pan koler musel narukovat do Vermachtu.
A v ten moment se vlastně spustila ta mašinérie,
která potom vedla k tomu, že jim byly odebrány jejich děti.
Počkej, te mašinérie, co znamená, že tam hrálo roli,
že šlo o česko-německé manželství, jakože?
Určitě, ano to hrálo roli, protože ty kolerovi tím,
že byly smíšené manželství, tak z pohledu na čistů
to smíšené manželství představoval určité riziko
pro správnou výchovu dětí.
Pokud vlastně někdo z těch rodičů byl jiného,
než německého původu, existovala obava,
že jejich děti nebo děti z takového svasku
nebudou vychovávány v uvozovkách hrádně německy.
No dobře, a teď, jak k tomu tedy došlo,
když se spustila ta mašinérie, jak jste říkala,
tak se někde rozhodlo, že dítě, děti kolerových
půjdou na převýchovu do německa.
Ano, my přesně nevíme, jak ten proces v případě kolerových probíhal,
ale vlastně z toho, co popsal pan koler
při tom rozhovoru z letošního května,
tak to vypadá tak, že k nim přešli úředníci,
pravděpodobně z úradu péče o děti,
tak zvaného jugent Amptu v Němčině,
kteří vlastně prakticky na jednu
ty děti z toho domova odvedli,
nejstarší obratelné chytleně, jak když šlo do školy,
pak se struval další obráchat, když tráli ovoce.
Ty starší děti, tři, umístili do děckých domovů
respektive internátních domovů v protektorátu,
a pak jsem zlejšval já a mladší brácha ještě.
A ty dva mlačí syny, což byl právě pan Miloslav Koller,
které mu v té době byli čtyři roky,
a jeho mlačí bratr, který byl v podstatě navorozané,

s tomu bylo teprve pár měsíců,
tak ty poslali do děckého domova.
Aha, těto dva mlačí synové potom byly na bídnutí do Pěstonské péče.
A tak se pan Miloslav Koller i jeho mlačí bratr
dostali na převýchovu do německých rodin.
Jak ráto pan Miloslav spomíná?
Pan Miloslav má takové trochu, řekla bych obou strané
nebo ambivalentní vzpomínky.
Tak byle mu čtyři roky.
Byle mu čtyři roky, ale je pozorohodné,
že přesto, že mu byli čtyři roky,
tak on si to vybavuje poměrně detailně.
Byl to pro něj velice silný zážitek,
on si díky tomu vybavuje i to,
jak ho odebrali jeho mamince,
jak potom byl v tom děckém domově v Prachaticích.
Pamatuje si pak na pobyt u první Pěstonské rodiny,
do které se dostal.
Tam ty vzpomínky jeho jsou velice špatné.
Popisoval nám...
Jakože se k nímu nechovali hezky?
No, popisoval, že vlastně ta rodina
respektive, ta jeho náhradní matka,
které on odmítal říkat maminkou,
protože pohráci ještě pamatoval na svojí maminku
a srovnávali samozřejmě s tom novou maminkou.
Tak se bych neměl rád a říkal,
že bych byl je máma, bych byl hezkrál,
pěkná, ty si hnus náš kadená.
Takže ta se k ní muchovala velice špatně,
trestala ho, vyhrožovala mu.
To byla taková přísledna tapaní.
Třeba s námi stavání takový vymzlej,
takže jsem se v noci počuvala,
odvradnuje zvok na dolů
a dneša byl za nohy, za díja,
když je ta pošť.
A on se vlastně důsledku toho
stěžoval na její chování úředníkům,
kteří po nějaké době vždycky chodili do těch rodin
kontrolovat, jestli ta výchova probíhá v pořádku.
A díky této jeho stížnosti,
on se potom dostal do nové rodiny,
kde už byl, ale naprosto spokojený

a kde se dokonce přál i po válce zůstat.
Přeskutečně, a počkej ty stížnosti,
to už můblo teda víc, ale to už si stěžoval.
To byl poměrně malý, bylo mu kolem 5 let.
Všechno si takhle dokázal, když stěžovat.
Tak o něho se ho, ty úředníci se ho ptali.
Mě se ho ptali, jak je tam spokojený,
vlastně chodili tam kontrolovat,
zdata výchova probíhá tak, jak má,
jestli dítě vyrůstá,
jestli v dobrých podmínkách,
jestli je mu poskytována řádná německá výchova
a on si stěžoval nad to,
z toho vyplínulo, že tam něco je v nepořádku
a ten úřad mu vlastně našel novou náhradní rodinu.
On dokonce popisuje, jak jsou ptali,
do jaké rodiny by se chtěl dostat
a on mluvil o tom, že by chtěl,
že doma měli drívě hospodářství,
že měli zvířata, takže by taky rád
šel zase do nějaké takové rodiny,
kde mají zvířata a to nakonec
opravdu takhle dopadlo.
To byly normálně taky, jak by to byly češi,
hodní hospodáři to byly,
no a ona ta paní byla po druhé vdaná
a ona byla v rovu,
a tak po druhé, ale děti neměla žádný,
kde tak, že si vzalim je.
A on v té druhé rodině,
teraz se menovala Vénér,
pak měl jejich ménu,
tak v té byl velmi spokojený
a vlastně se mu nechtělo vrátit si,
pak zpátky.
No jedna věc je pochopitelné,
to, jak to vnímá dítě
a nějaké ty mezilické vztahy
a to, jak se tě náhradní rodiče chovají k dítěti
druhá věc je, jak ta převýchova
měla vypadat a jak vypadala.
O tom něco víme?
V případě kolarových
nebo v případě pana Miloslava kola

víme, že v tom děckém domově
nebo on si pamatuje,
že v tom děckém domově
v Prachaticích ještě,
než se dostal do těch pěstounských rodin,
takže tam ta výchova byla velice přísná,
o něm zakazovali mluvit česky,
pan kolar vůbec s Německy neuměl,
protože doma se mluvilo jenom česky,
že to pro něj bylo velice obtížné,
popisuje tam i fyzické tresty,
ta výchova byla
tak jako by potom vojenském způsobu.
Když už se pak dostali děti
do těch pěstounských rodin,
tak to bylo velice individuální
a záleželo skutečně na tom,
jak ti jednotliví pěstouni
k tomu svému úkolu
přistupovali jaké byly ich motivace
a tak podobně.
A co bylo poválcem?
Když se tady změňovala,
že pan Miloslav od té rodiny
ani nechtěl,
že tam se k němu chovali hezky,
tak žil s nimi dál,
nežil s nimi dál.
Poválcce s nimi ještě nějaký čas žil,
ale vlastně jeho otec
spátral po svých dětách
a podařilo se mu na jít,
kde se Miloslav nachází
a našel pak tedy i
jeho mlačího bratra Benedikta,
který byl také v německé rodině
umístěn.
Ale se ten úřední proces
nebo to vrácení dětí
zpátky ich původním rodinám
trvalo ještě poměrně dlouhou dobu.
Ještě jsem šel ze školy
v náboženství
a slyším lidí měříkají hele,

jsou tam američanů u vás
a vodou chci,
tak by si se vrátil do třech.
Musíme se uvědomit,
že se nejednalo o individuální případy,
ale že to bylo poměrně rozčirěná praxe.
A tu díšti děti
byly původně schromažďovány
v německu,
v děckých domovech,
sváženy vlastně na jedno místo
a potom teprve
vlastně repatriovány do svých vlastí.
Takže toto postihlo i
kolera a jeho bratra,
takže oni byly někdy na podzim roku 1946
odebrání té německé rodině
a posláni do zběrného
střediska, do děckého domova,
kde ještě několik týdnů
potom čekali na to repatriaci
domů do třech.
Teď, když spětně se
za tou celou dálostí
ohlíží pan Miloslav,
když jste s ním mluvili,
tak kromě toho,
že změňuje nějaké te děcké pocity,
nechtěl jsem o té rodiny a tak dále,
poznámenálo to, nějak vnímá to,
nějak s odstupem, jako jinak.
Já si myslím, že pan Kolar měl to
štěstí, jednak, že se vrátil
zpátky a našel doma celou
svoji rodinu, což
rozhodně není případ všech dětí,
které byly tímto postiženy.
No viděl, co mě padom až
by jsem se vrátili
z tohle děmecko, v tom se
domo 40. roce
5 let se mě neviděl,
neznal, no.
Jo, tak nás si pamatoval,

že jsem měl sourazat se sestru
bráky a to všechno.
Tak to se měl děl.
Jednak má to štěstí,
že byl malý. A jednak má to
štěstí, že má určitě kovalice
pevnou povahu.
Takže on vlastně na to spomíná
více meni s Úsměvem a vypráví o tom
jako nějaké epizodě ze svého života.
Byl jsem blavou vlasejnu,
teď jsem se vše děvěl.
Teď, žež by to štom je zaměnit
se pevnou děl.
Ale samozřejmě si vybavuje
na tu dobu, kdy se vrátil
a kdy se mu stískalo
po těch německých rodičích
a vypráví o tom,
že ještě více těžce
to nesl, jeho mlačí bratr,
který vlastně se do té německé rodiny
dostal jako miminko
a vlastně nikoho jiného neznal
a původní rodiče se nepamatouval.
V brách byl načívo,
když já se to musel rychle
učit, že
nebyl ještě kovaný
němec, jako já
chodil do školy
tak se všechno německy
no a teď jsem jsou se
předdávát na čeští.
A pro něj ten návrat
byl mnohem náručnější.
A z těch jeho sourozentů
ještě nikdo na živu?
Bohužel už nikdo další než je
tě zbylí 3
tím, že byli starší, tak se už do
německé rodiny na výchovu
nedostali, zůstali v těch
internátních zařízeních a je na tom

třeba zajímavé i to, že mohli
navštěvovat tu svojí miminku,
která zůstala na tom hospodárství
byli tam předělen nějaký pomocník
takže ji vlastně byly nějakým
způsobem v kontaktu s tou rodinou
a poválce se normálně tedy
vrátili zpátky. U těch dvou
mlačích to bylo náručnější.
A ani s Panem Benediktem jste si už
žena, která právě ten
příběh velmi dobře zna a dokáže
ho taky velice, jak se
osoby větře vyprávět.
Vítět, co by mě zajímalo, kolik
takových příběhů, takových
dalších kolerů v tehdyším protektorátu
bylo. Protože jauk jsem na začátku říkal,
že to období
není úplně dobře zmapované, tak výme to,
nebo tohle je skutečně jako ojedinělí
objev příběhu, na který jste narazila.
Já si myslím, že jich bylo určitě
mnohem víc, ale bohuželmi
nemáme žádný výskum,
který by se tímto
fenoménem nějak hloubky zabýval
a známe teda
příběh lidických dětí, protože natys se
soustředila i ta pozornost po válce
byly to vlastně děti zvyhlazané
české obce.
Ale oni vybírali hlavně
blondiate a modro oké.
No, já jsem to daj nikdy
blond nebyla.
No nevím, tak
vybrali mě
a mělal jsem, jak se říká
kousiček toho štěstí,
že jsem to přežil a jsem si mohla vrátit.
Byl eminentný zájem na jich
nalezení všechny dvěti,
které byly z lidic poslány

pak na převýchovu do Německa
se také po válce podařilo vrátit
zpátky do Československa.
Teda nepořád říkala,
že přijde maminka
a
jako jsem si pod tím
věc neuměla představit.
To se týká i dvou
ležáckých dívek,
takže tyhle příběhy v náme,
ale oni jsou měčem trochu jiné, protože tam
hrál roli ještě
ta odvetná akce proti lidici
respektive proti Českému národu
jako pomsta za smrt,
Reinharda Haidricha.
A co si furta, kde je ta,
že
taky mi to mozek nebral.
Takže tam je ten
příběh měčem trochu jiný,
když v řadě zase okolností je
velice podobný tomu příběhu
a rodiny kolarových.
No a potom
známe ještě třeba příběhy
dětí z rodiny Šámalových,
což byly příslušnice
proti nazistického odboje,
kteří byly
zatčeni v rámci
odvetných akcí po atentátu
na Haidricha.
Jaromír Šámal, otec těchto dětí
Mavinka, Miladaš Malová
skončila v nazistickém koncentrační
táboře v Rávenzbriku
a děti, Alena a Jeří
byly poslány do Německa na Pravíchovo.
Oni odděli z protectorátu
společně s lidickými dětmi.
A tohle je taky jeden z mála
tedy konkrétních příběhů, který je

poměrně dobře zdokumentovan, i když
také až v posledních pádlech.
Myslíte, že teda se můžeme
bavit o jednotkách, možná i desítkách dětí?
Já si troufám odhadnout,
že se mohlo jednat až o stovky dětí.
Až o stovky.
Protože si musíme uvědomit,
že ta převýchová cílila jednak na děti
ze smíšených rodin, kterých bylo
v protectorátu velká množství
a dále se to mohlo týkat i děti,
které byly třeba umístěny do ústavů.
Sirodků, nebo dětí, o které
se nemohli jech rodiče starat
a které tím pádem byly
poměrně stavnou kořistí pro nacisty.
Společné tím dětem, ale muselo byt
to, že prošli tím rasovým výběrem
v uvozovkách, že splňovali
ta měřítko, které
nacisté kladli, aby mohli
být včleneni
do německého národa.
Ještě jedna věc mi k tomu zajímá,
jak se k těm dětem, které se vrátili
za chval komunistický režim.
Já bych možná začala trochu dřív
ještě po válce.
Protože tam jednak byla velká
snaha tě děti, které byly
poslány do německa na převýchovu nales.
To se týkalo eminentně
tedy těch lidických dětí, o tom už jsem hovorila.
V případě těch dětí
ze smíšených rodinami je to trochu komplikovanější,
protože tam si myslím,
že část těchto dětí mohla
i třeba být zařazena do odsunu
se svými rodinami, čili tam
dětí už odešli a my už máme dneska
velmi malou šansy se o nich
něco víc dozvědět.
Dětí, které se stali obětí

těchto útoků
nebo unosů, byly
vnímány v Československu
jako oběti národní
nebo rasové perzekuce.
To znamená, že oni mohli získat
statút účastníka národního
bého osvobození, na což znikl
v roce 1946
speciální zákon. Myslím si,
že většina třeba lidických dětí
tento statút měla. Myslím si,
ale zároveň, že třeba jené děti,
právě třeba ze směšených rodin
o něco takového třeba ani nežádely.
Pokud je o komunistický režim,
ten bych řekla, že
ti děti nějak příliš nevnímal
nebo vůbec tuto problematiku.
Jednak samozřejmě lidice
bylo politikou
v době komunistického režimu
a tím pádem se to přenášilo právě
i na lidické děti,
ale jako by, že by
existovali nějaký jednotný pohled
na to, jak přistupovat
k problému unosů
a krádeží dětí v době nacizmu,
tak to si myslím, že něco takového
na tomhle, nebo nejenom na tomhle
příběhu ukazuje, že to prostě
není nic nového.
Mít děti jako válečnou, kořist,
že to vidíme i v současnosti,
že to vidíme i u Ruskej invazena Ukraínu,
my jsme to ve vynohradské 12
v minulosti také už probírali
s našimi hosty.
Poslední věc a ta je podle mě
aplikovatelná na jakoukoliv dobu.
To tí, že to pátrání
potom po těch dětech. Myslíte si,
že je možné, že se jako nepodaří

nikdy dopátrát všechny, protože
vy musíte spolehat na ta svědectví,
na ty archivály a na tu
padon trochu i náhodu, jako ve vašem
případě. Já si myslím, že 100%
jisté, že se všechny děti nepodaří
nalest. Světší o tom už
i ta dobá, té druhé
světové války, pokud to vlastně budeme
nějakým způsobem porovnávat, když samozřejmě
my nemáme dnes dostatek informací
ani o tom, jak to probíhalo za nacizmu,
na tož, jak to probíhá nyní.
Ale právě te příběhy
z té doby nacizmu ukazují,
že dopátrat se
pak skutečně těch
jednotlivých případů vyřešit, to vrátit
ty děti k rodinám je velice
náročný proces. A nestačí
jenom ty děti nalest, ale je třeba
řešit pak i rado dalších problémů,
které jsou na to navázány a to je
právě ta stráta identity
nebo dvojí stráta identity, kdy to
dítě je vytrženo té původní
rodině, z té původní rodiny
potom je přemístěno do nějaké
nové rodiny, kdy se znova aklimatizuje
znova, si tam zvykné, nalesne tam
svou identitu a
poté se má vrátit zase zpátky, tak
že tam vlastně je neukotvené, může tam
z řada psychických potíží.
Česně tak a o tom právě světší
i ty příběhy
z doby nacizmu, kdy je řada těch dětí,
které se dostali do německa
na převýchovu a třeba byly poválce
vypátrány a vrátili se do
svých původních zemí, ze kterých pocházely
tak už třeba nežili jejich
rodiče, nebo ta rodina byla rozvrácená
a znova vlastně

se jim vytvářili další traumata.
Takže
tahle otázka je velice složitá a
skutečně si myslím, že
něco podobného pak bude čekat i
děti, které to zažívají dnes.
Tak já vám moc krát díky za vaše vyprávění.
Také děkuju za pozvání.
Tohle už je všechno z Vinohradské
12 z pravodajského
podkáztu Českého rozhlasu.
Dnes s Pavlou Plachou
historyčkou
s ústavu prostudium totalitných režimů
povídali jsme si o příběhu
muže, kterého nacisti
poslali na převýchovu do německa.
Pokud znáte podobný
příběh, pokud jste taky někdy
o někom, kdo byl odloučený
od své rodiny slyšeli, tak se
Pavle Plaché ozvěte bude ráda, má
e-mail pavla.plachá
zavináč ustrc r.cz
vypadá to složitě,
ale je to prostá skratka
ústavu prostudium totalitných režimů
České republiky.
A nebo se samozřejmě můžete ozvat
na náš e-mail ten dobře znáte
Vinohradská 12
zavináč rozhlas cz.
Naslišenou zítra.